

К. О. Афанасьєва,
канд. філол. наук

УДК 007: 304.004.738.5: 339.166.5 (485)

Медіаконтент: шляхи протистояння викликам цифрової епохи (досвід Швеції)

Стаття присвячена пошукам відповідей на сучасні виклики, з якими зіткнулися виробники медіаконтенту в умовах стрімкого розвитку інтернету та цифрових технологій. Розглянуто досвід Швеції, проаналізовано нові шляхи вирішення проблеми боротьби з піратством.

Ключові слова: медіаконтент, інтернет, піратство в інтернеті.

Не секрет, що Швеція – країна, яка своїм головним гаслом та стилем життя обрала відкритість та прозорість суспільства. Звичайно, шведське суспільство як і населення більшості розвинутих країн світу зіткнулося із проблемою значного поширення в інтернеті авторського контенту.

Актуальність проблеми врегулювання поширення медіаконтенту в мережі зумовлена передусім тим фактом, що 90 % населення Швеції є активними користувачами інтернету, а, за даними Всесвітнього економічного форуму, Швеція займає перше місце серед 138 країн у використанні комунікативних технологій. Питання необхідності врегулювання поширення медіаконтенту неодноразово порушували у своїх працях В. Іванов, В. Монахов, В. Наумов та А. Прохоров. Із появою інтернету саме в мережі зосереджений значний відсоток медіаконтенту, а отримання новинної інформації через цей канал стало популярнішим за друковану пресу. Слід зауважити, що у випадку з поширенням медіаконтенту в Швеції важливим є контекст, у якому воно відбувається. Адже нагадаємо, що саме ця країна в 2006 р. дала життя Партії піратів, сформованій Ріком Фальквінге, що, до речі, змогла отримати місця у Європейському парламенті. На думку Р. Фальквінге, «громадянські свободи, якими користувались наші батьки у реалі, повинні бути перенесені у віртуальний світ» [1]. Основним гаслом партії став захист особистого життя та свободи вільного некомерційного обміну інформацією в мережі без втручання держави. Головною ідеєю надзвичайно популярного в цій країні антикопірайтівського руху є легалізація некомерційного обміну авторськими текстами та зменшення терміну їхньої охорони до п'яти років, після чого твір ставав би суспільним надбанням. Понад 20 країн підтримали гасла партії та зареєстрували її регіональні осередки, зокрема функціонує і сайт українського представництва партії – <http://pirateparty.org.ua>.

Поширення контенту викликає багато проблем, серед яких актуальною на сьогодні залишається проблема його захисту та монетизації.

Що ж до захисту контенту, Швеція має в арсеналі конституційні норми, а саме: визнання пріоритету охорони прав авторів, журналістів, фотографів на свої роботи (ст. 2 ст. 16); Акт про свободу преси передбачає право на вільне вираження своїх думок, ідей, зокрема у засобах масової інформації (розд. 1). Також закон гарантує свободу творчості (розд. 1 ст. 1 п. 2) [2]. У законодавстві Швеції є спеціальний Закон про авторське право на літературні та художні твори (Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk) (у редакції за станом на 2011 р.). Законодавство у своїй основі багато в чому подібне до норм українського законодавства та інших країн, що є членами Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів, та відображають її вимоги у своїх законодавствах. Закон захищає літературні усні та писемні твори, комп'ютерні програми, музичні та драматичні твори, кінематографічні твори, фотографічні твори та твори зображального мистецтва, твори архітектури та прикладного мистецтва, інші твори (§ 1 ст. 1 Закону) [3].

Однак закон допускає виготовлення тимчасових копій цих творів (§ 11 ст. 2), що є технологічно необхідними для здійснення запиту в інтернеті (це правило не поширюється на комп'ютерні програми). Також відповідно до § 12 цієї статті допускається вільне виготовлення однієї або кількох копій опублікованих робіт, а для літературних творів може бути здійснено копіювання лише невеликого уривка твору, що використовуватиметься виключно в особистих цілях. Ця можливість, однак, не поширюється на копіювання цифрових збірок, музичних та кінематографічних творів, комп'ютерних програм тощо [3].

Цікаво, що в деяких друкованих творах цього правила суворо дотримуються в країні. Авторка

цієї статті мала змогу особисто переконатись у цьому при спробі зробити копію книжки в одному із закладів Швеції. Працівники одразу попередили про визначені обсяги копіювання та неприпустимість порушення прав автора видання. На жаль, подібну ситуацію, в якій власник копіювального обладнання відмовляє у своїх послугах, якщо обсяги копіювання (сторінок одного видання) видаються йому занадто великими та такими, що можуть порушити права автора, важко уявити в Україні. Таке ставлення, звичайно, безпосередньо прямо пов'язано з менталітетом населення.

Утім ці самі обмеження абсолютно не діють у віртуальному шведському просторі, де перевагу віддають недоторканності особистого життя та невтручанню в те, що робить та що копіює користувач мережі. І саме ця законодавчо затверджена можливість створення копії в особистих цілях дає підґрунтя для вільного відтворення та поширення медіаконтенту мережею, нібито із ознайомчою метою. Адже хоча забороняється скачування авторських матеріалів, музики, фільмів у мережі без дозволу власників авторських прав навіть для особистого використання, це правило не поширюється на копіювання в особистих цілях творів із правомірно придбаних компакт-, DVD-дисків або телебачення (§ 52 Закону). І хоча незаконне умисне поширення контенту передбачає відповідальність у вигляді штрафу або навіть позбавлення волі до двох років, визначені заходи аж ніяк не посприяли підвищенню рівня охорони авторських матеріалів у інтернеті. Ще кілька років тому країна потерпала від судових спорів із приводу масштабного нелегального використання контенту в мережі переважно за допомогою файлообмінників, що надавали вільний доступ до отримання відео, текстів, музичних творів. Найбільш резонансною стала справа із файлообмінником The Pirate Bay, роботу якого було зупинено поліцією в 2006 р. Утім власники порталу не здались і до сьогодні триває боротьба всіма можливими засобами. Саме завдяки цьому інциденту Швецію почали називати «піратським притулком».

Для порятунку ситуації парламентом Швеції у 2009 р. був прийнятий закон відповідно до директиви Європейського союзу щодо правозастосування у сфері інтелектуальної власності 2004/48/ЄС (IPRED – Intellectual Property Rights Enforcement Directive). Закон дозволяє зобов'язувати інтернет-провайдерів розкривати за вимогою суду імена осіб, що підозрюються у незаконному поширенні авторського контенту, а на самих порушників чекає кримінальна відповідальність із можливістю позбавлення волі для осіб, що нелегально організували файлообмін у великих розмірах.

Утім практика судових конфліктів виявила повне ігнорування нововведень. Зокрема такі шведські інтернет-провайдери, як Bahnhof, Erphone та телекомунікативний холдинг Tele2, заявили, що не збираються розкривати IP-адреси своїх клієнтів. Erphone, компанія учасник резонансного судового процесу, ініційованого п'ятьма книжковими видавництвами Швеції, аудокниги яких незаконно розповсюджувались у мережі, аргументом висувала невідповідність, на їхню думку, цього документа Європейській конвенції з прав людини, що своєю чергою закріплена в законодавстві Швеції, а отже, і шведській конституції [4]. Водночас у 2012 р. не без дебатів була схвалена Директива Європейського союзу щодо збирання та зберігання даних, яка зобов'язує інтернет-провайдерів зберігати дані щодо електронних листів, телефонних дзвінків та текстових повідомлень, відправлених або отриманих у країні протягом певного часу. Швеція затвердила найменший період зберігання інформації протягом шести місяців, що, звичайно, недостатньо для розкриття справді масштабних фактів порушень.

На нововведення відразу відреагували прибічники позиції «антикопірайт», зокрема організатори The Pirate Bay заявили про запуск ресурсу IPREDator, що має на меті надавати послуги приховування дій користувачів у мережі за невелику щомісячну плату. Одночасно в мережі з'явився ресурс ipred.bitchware.se, що дозволяв користувачам простежувати інформацію щодо наявності їхньої IP-адреси у так званому «чорному переліку» тих, хто підозрюється у порушенні авторських прав у мережі.

Очевидно, що переважна більшість нині існуючих законодавчих норм, спрямованих на забезпечення належного рівня охорони зокрема і медіапродукту в мережі, виявилися неефективними з кількох причин.

По-перше, про необхідність урегулювання проблеми незаконного поширення контенту в інтернеті заговорили лише тоді, коли величезна його кількість уже була викладена у мережі без дозволу правовласників і, зрозуміло, без належного технічного захисту від копіювання. Тож контролювати незаконне розповсюдження цієї частини контенту видається дуже складним завданням.

По-друге, від початку розвиток послуги надання текстових, зображальних, аудіовізуальних та інших матеріалів у мережі відбувався на безплатній основі, що привчило користувача до думки: «все, що є у мережі, є безкоштовним та належить усім». І саме тому наступні спроби засобів масової інформації на своїх сайтах започаткувати введення плати за отримання контенту зазнали фіаско. Ця тенденція характерна не лише для Швеції – більшість європейських видань, що відкрили послугу платного архіву своїх номе-

рів, пізніше змушені були від неї відмовитись або визнати її неефективність.

Іншої думки щодо отримання прибутку від продажів контенту дотримується приміром You Tube. За словами партнерів компанії, користувач готовий платити за контент, але при цьому необхідно чітко розуміти потреби аудиторії. Та кількість контенту, що сьогодні обертається в мережі, є легкодоступною лише на перший погляд, сама її кількість та неструктурованість є суттєвою перешкодою. Користувач усе частіше відчуває потребу в добірї необхідної йому інформації – ось послуга, яка варта того, щоб за неї заплатити. Адже для того аби передивитись, приміром, усе відео, що сьогодні зберігається на згаданому сервері You Tube, потрібно понад 2500 годин безперервного перегляду.

Сьогодні Швеція впроваджує нові моделі споживання інтернет-контенту, зокрема музичних файлів – Spotify. А один з її засновників Мартін Сорнквіст (Thörnkvist), на підтвердження думки про доступність контенту мережі, зауважує, що причина вибору споживачами саме нелегального скачування контенту викриває проблеми з бізнес-моделлю виробника цього контенту та не характеризує з негативного боку самого споживача. За задумом ідеологів Spotify, за допомогою спеціального програвача музика не скачується, а просто звучить під час кожного її прослуховування. Саме така модель, переконані її розробники, буде ефективною і відповідатиме справжнім потребам користувачів. Джерело ж отримання прибутків компанія знайшла в багатому оздобленні файлів, що

пропонуються для безкоштовного прослуховування, рекламою. Досягти такого високого рівня популярності, а найголовніше, набути права на використання музичного контенту у великій кількості вдалось завдяки продажу частини акцій (18 %) за мінімальною ціною 100 тис. крон (майже 100 тис. гривень) великим музичним корпораціям, що перевідступили майнові права на поширення свого музичного контенту в мережі [5].

Отже, нова політика шведського уряду спрямована на знайдення компромісу між авторами контенту та його споживачами, зокрема й шляхом легалізації вже розміщеного контенту. Крім того, необхідно визнати, що, як і українська спільнота (прикладом чого є спроба закриття файлообмінника EX.UA), шведська молодь активно протестує проти дій, спрямованих на підвищення захисту контенту від його вільного копіювання та поширення.

1. Stefan Geens. Internet freedom in Sweden – a closer look [Електронний ресурс] // Sweden.se. – 13.04.2012. – URL: <http://www.sweden.se/eng/Home/Society/Government-politics/Reading/Internet-freedom-in-Sweden--a-closer-look>.

2. Constitution of Sweden [Електронний ресурс] // SVERIGES RIKSDAG. – URL: http://www.riksdagen.se/templates/R_Page_5562.aspx.

3. Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk [Електронний ресурс] // SVERIGES RIKSDAG. – URL: <http://www.riksdagen.se>.

4. Sverigesradio.se. – 19.04. 2012 [Електронний ресурс]. – URL: <http://sverigesradio.se/sida/default.aspx?programid=2370>.

5. Polpred.com [Електронний ресурс]. – від 5.04. 2012. – URL: http://polpred.com/?ns=1&ns_id=529171.

Подано до редакції 21. 01. 2013 р.

Afanasyeva Kateryna. Media content: the ways to face the challenges of the digital era (Swedish experience).

The article is devoted to search for the answers to current challenges faced by the mediacontent producers in the context of onrush development of Internet and digital technologies. The author considers the case of Sweden analyzing the new ways of solution of the problem connected with anti-piracy campaign.

Keywords: mediacontent, Internet, Internet piracy.

Афанасьєва К. О. Медиаконтент: пути противостояния вызовам цифровой эпохи (опыт Швеции).

Статья посвящена поискам ответов на современные вызовы, с которыми столкнулись производители медиаконтента в условиях стремительного развития интернета и цифровых технологий. Рассмотрен опыт Швеции, проанализированы новые пути решения проблемы борьбы с пиратством и неправомерным использованием контента.

Ключевые слова: медиаконтент, интернет, пиратство в интернете.